

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเพื่อวางแนวทางในการพัฒนาจังหวัดราชบุรี ตามขบวนการ
การวางแผนโครงสร้าง (Structure plan) โดยศึกษาถึงสภาพทั่วไปทางด้าน
เศรษฐกิจสังคม ประชากร และกายภาพของจังหวัดราชบุรี สภาพปัญหาและโครง
สร้างปัญหาตลอดจนแนวโน้มและศักยภาพ ในการพัฒนาจังหวัดราชบุรี เพื่อกำหนด
วัตถุประสงค์เป้าหมาย และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาจังหวัดราชบุรี ซึ่งผล
จากการวิจัยที่สำคัญ ๆ สรุปได้ดังนี้ คือ

1. ผลจากการศึกษา ลักษณะทางกายภาพและทรัพยากรธรรมชาติ
ของจังหวัดราชบุรีพบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูงและภูเขาปกคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้าง
ทางตะวันตกของจังหวัด ทางตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองลักษณะดินจึงเป็น
ดินตะกอนน้ำพาและดินที่เกิดในที่สูงชัน สมรรถนะดินทางการเกษตร จึงเหมาะสม
สำหรับปลูกข้าวและพืชไร่ซึ่งมีศักยภาพสูงทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ ความอุดมสม-
บูรณ์ของดินต่ำ ปริมาณน้ำเพาะปลูกไม่เพียงพอ เนื่องจากอยู่ห่างจากแม่น้ำแม่กลอง
สำหรับน้ำใต้ดินปริมาณและคุณภาพต่ำ

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดราชบุรี ได้แก่ ทรัพยากร
ป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แต่ในปัจจุบันป่าไม้ได้ถูก
ทำลายลงเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนการบุกรุกเพื่อขยายพื้นที่
เพาะปลูกแนวโน้มของพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดราชบุรี ลดลงในอัตราเฉลี่ย ร้อยละ
15.89ต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในอำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง และอำเภอปากท่อ

ลักษณะการใช้ที่ดินของจังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่เป็นการทำพืช
ไร่ในบริเวณที่ราบตอนกลางและทางตะวันตกส่วนบริเวณที่ราบลุ่มทางตอนกลางของ

จังหวัดใช้ทำนา อย่างไรก็ตามแนวโน้มของการใช้ที่ดินประเภทนา ลดลงในขณะที่การใช้ที่ดินในการทำพืชไร่เพิ่มขึ้น และมีแนวโน้มขยายไปทางตอนเหนือ และทิศตะวันตกของจังหวัด

สภาพทางกายภาพของจังหวัดราชบุรี เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างและกำหนดสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด

2. โครงสร้างประชากร ในปี พ.ศ. 2535 ประชากรของจังหวัดราชบุรีอยู่ในอันดับที่ 2 ของภาคตะวันตกคิดเป็นร้อยละ 21.98 ของประชากรภาคตะวันตกและมีความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่ต่ำที่สุดในภาคตะวันตก คือ 20 คนต่อตารางกิโลเมตร ในขณะที่จังหวัดซึ่งมีความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่สูงสุดของภาคตะวันตกมีความหนาแน่น 473 คนต่อตารางกิโลเมตร พื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรหนาแน่นได้แก่ กลุ่มพื้นที่ทางตอนเหนือและเริ่มมีการขยายตัวของประชากรมาสู่พื้นที่ทางด้านตะวันออกของจังหวัด คือ อำเภอเมือง บ้านโป่ง โพธาราม และดำเนินสะดวก

การเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วง พ.ศ. 2523-2533 มีอัตราการเพิ่มโดยเฉลี่ย ร้อยละ 4.34 ต่อปี เนื่องจากมีอัตรา การเกิดสูงกว่าอัตรา การตาย และอัตราการย้ายถิ่นเข้ามามากกว่าการย้ายถิ่นออก ซึ่งเป็นการย้ายถิ่นจากภายนอกมากกว่าภายในจังหวัด และแนวโน้มของการย้ายถิ่นมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงขึ้น

โครงสร้างกำลังแรงงานและอาชีพของจังหวัดราชบุรี ในช่วง 5 ปี คือ พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2534 ประชากรวัยแรงงานเพิ่มเป็นร้อยละ 70.78 ของประชากรทั้งหมด อัตราการมีงานทำของประชากรในจังหวัดจังหวัดราชบุรี ลดลงในขณะที่อัตราส่วนผู้ไม่มีงานทำเพิ่มขึ้นโครงสร้างอาชีพของประชากรวัยแรงงานส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม แต่มีแนวโน้มลดลงในขณะที่ประชากรที่ประกอบอาชีพในด้านช่างหรือผู้ปฏิบัติงาน ในกระบวนการผลิตและกรรมกรเพิ่มขึ้นเนื่องจากประชากรในกลุ่มอายุ 0 - 14 ปี ลดลง ซึ่งทำให้อัตราส่วนผู้เป็นภาระของจังหวัดราชบุรีลดลงเหลือ 74.43 คนต่อผู้ผลิต 100 คน ในปี พ.ศ. 2534

ประชากรในเขตชุมชนเมืองมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 7.4 ต่อปี ในขณะที่ประชากรชนบทมีสัดส่วนลดลง แนวโน้มของความเป็นเมืองของ จังหวัดราชบุรีเพิ่มขึ้น และพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรเมืองหนาแน่นส่วนใหญ่จะอยู่ในชุมชนเมืองในเขตอำเภอบ้านโป่ง โพธาราม และอำเภอเมืองราชบุรี

3. ลักษณะโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดราชบุรี พบว่ามีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี พ.ศ.2534 เป็น 5,199.4 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 17.24 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค โดยผลผลิตส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับการค้าและบริการ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 45.40 ของมวลรวมผลิตภัณฑ์จังหวัด อุตสาหกรรมและเกษตรกรรมมีความสำคัญรองลงมา คิดเป็นร้อยละ 29.95 และร้อยละ 24.65 ตามลำดับ และมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล 10,338 บาท ซึ่งสูงกว่ารายได้ เฉลี่ยต่อบุคคล ของทั้งภาคและประเทศคือ 8,434 บาท ตามลำดับในปีเดียวกัน การผลิตในสาขาอุตสาหกรรมและสาขาการค้าและบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในขณะที่สาขาเกษตรกรรมมีอัตราการเพิ่มลดลงประสิทธิภาพในการผลิตในสาขาเกษตรกรรมยังคงอยู่ในระดับต่ำโดยรายได้ต่อหัวของประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีเพียง 9,263.8 บาท ในปี พ.ศ.2534 ในขณะที่กำลังแรงงานที่ใช้ในการผลิตในสาขานี้มีถึงร้อยละ 73.74 ของ กำลังแรงงานทั้งหมด ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยต่อหัวของ การผลิตทั้งจังหวัดคือ 17,777.7 บาท

การเกษตรกรรม ประชากรของจังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมถึงร้อยละ 60.62 ในปี พ.ศ.2534 และการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมส่วนใหญ่เป็นการเพาะปลูกพืชไร่ และมีแนวโน้มของการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่มากขึ้นจะเห็นได้จากเนื้อที่ถือครองร้อยละ 64.63 จะเป็นที่สำหรับปลูกพืชไร่ และผัก โดยร้อยละ 97.47 เป็นเนื้อที่ถือครองที่มีลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของ การเกษตรกรรมของจังหวัดราชบุรีเน้นหนักในสาขากสิกรรม ซึ่งทำรายได้สูงสุดใน สาขาการเกษตรกรรมทั้งหมด โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ อ้อย ข้าว ข้าวโพด และมันสำปะหลัง

อุตสาหกรรม การประกอบอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ เป็นอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องกับผลผลิตทางการเกษตร โรงงานอุตสาหกรรมจะมีการกระจุกตัวในทาง

ตอนเหนือ และตะวันออกของจังหวัด อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธารามและอำเภอเมืองราชบุรี ส่วนแนวโน้มของโรงงานอุตสาหกรรมและแรงงานอุตสาหกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกับอำเภอที่มี แนวโน้มของโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นยังคงอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัด และมีแนวโน้มขยายไปทางตะวันออกของจังหวัด ส่วนประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมประเภทโรงสีและอาหาร

การค้าและบริการ เป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดราชบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าส่งและปลีก อย่างไรก็ตามกิจการค้าทุกประเภทของจังหวัดราชบุรี ยังคงเกาะกลุ่มอยู่เฉพาะในเขตอำเภอเมือง อำเภอบ้านโป่ง และอำเภอโพธาราม ส่วนอำเภออื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ลักษณะการหมุนเวียนทางการเงินของจังหวัดราชบุรี พบว่าปริมาณเงินกู้มากกว่าปริมาณเงินฝาก และอยู่ในสภาวะเกินดุลย์

การท่องเที่ยว เนื่องจากจังหวัดราชบุรีมี ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจทุกประเภท และมีข้อได้เปรียบทางลักษณะภูมิประเทศ ทำให้มีศักยภาพในการพัฒนา โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยว ประเภทธรรมชาติซึ่งมีศักยภาพสูง และพื้นที่ที่มีแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวมากที่สุด คือ อำเภอเมือง การกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จะกระจายตัวคละกันไป ตามเส้นทางคมนาคมหลักของจังหวัด

ผลจากการศึกษาระบบชุมชน สามารถจัดลำดับความสำคัญของศูนย์กลางชุมชนในจังหวัดราชบุรีได้ 4 ระดับด้วยกัน โดยมีเทศบาลเมืองราชบุรีเป็นศูนย์กลางชุมชนระดับที่ 1 โดยที่ชุมชนที่มีระดับความสำคัญสูงและค่อนข้างสูง จะอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัด ได้แก่ เทศบาลเมืองบ้านโป่งและเทศบาลเมืองโพธาราม ซึ่งมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ และเมื่อนำมาพิจารณาความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบสามารถจำแนกพื้นที่ของจังหวัดตามสภาพการพัฒนาได้ 4 บริเวณ สำหรับทิศทางและแนวโน้มของการพัฒนาพบว่าบริเวณทางตอนเหนือของจังหวัด ได้แก่ อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม มีศักยภาพในการพัฒนาสูง และแนวโน้มของการพัฒนาจะเคลื่อนไปทางตะวันออกของจังหวัด ได้แก่ อำเภอดำเนินสะดวก

การใช้ที่ดินในเขตชุมชนเมืองราชบุรี รวมกลุ่มอย่างหนาแน่นในบริเวณจุดตัดทางแยกการคมนาคมซึ่งเป็นศูนย์กลางของเมืองและเป็นเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นซึ่งร้อยละ 12.15 เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย รองลงมาเป็นสถาบันราชการและการค้าและบริการ คือ ร้อยละ 4.35 และ 2.49 ตามลำดับ

5. โครงสร้างสังคมและบริการพื้นฐาน

การสาธารณสุข การให้บริการด้านนี้ ยังไม่สามารถให้บริการได้ทั้งในด้านการให้การรักษาพยาบาลและอนามัย เนื่องจากจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ และสถานพยาบาล ยังมีจำกัด ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการป้องกันโรคและยังมีโรคประจำท้องถิ่น คือ โรคมาเลเรีย อัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรทั้งจังหวัดเท่ากับ 1 ต่อ 4,800 คน ซึ่งสูงกว่ามาตรฐานการพัฒนาสาธารณสุข โดยอำเภอเมืองมีลักษณะเด่นที่สุดในด้านการให้บริการ มีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรสูงกว่ามาตรฐาน คือ 1 ต่อ 4,100 คน

การศึกษา การให้บริการทางการศึกษามี การขยายตัวได้เร็วในระดับประถมศึกษาส่วนระดับมัธยมศึกษาขยายตัวได้ช้ามาก มีเพียง 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองบ้านโป่ง และอำเภอโพธาราม การบริการการศึกษายังคงรวมตัวอยู่ในเขตอำเภอเมือง ซึ่งมีการศึกษาทุกระดับและมีอัตราส่วนครูต่อนักเรียนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1 ต่อ 21 ซึ่งทำให้มาตรฐานการศึกษาดีกว่าอำเภออื่น ๆ

การไฟฟ้า ส่วนใหญ่จะมีบริการในเขตชุมชนใหญ่ ๆ ได้แก่ อำเภอเมือง ซึ่งมีปริมาณการใช้ไฟฟ้ามากที่สุดรองลงเป็นอำเภอบ้านโป่งและอำเภอโพธาราม และรูปแบบของการใช้ไฟฟ้าจะเป็นประเภทสถานธุรกิจและอุตสาหกรรมมากที่สุด ส่วนการบริการไฟฟ้าในระดับชนบทยังมีน้อยมาก

การประปา ส่วนใหญ่จะเป็นการให้บริการในเขตชุมชน สำหรับกิจการประปาที่ดำเนินการ โดยสุขาภิบาลมักประสบปัญหาคุณภาพน้ำ และกำลังการผลิตไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ส่วนการประปาขนาดเล็ก บริเวณที่ได้รับบริการมากกว่าบริเวณอื่น ๆ ยังคงเป็นพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอจอมบึง และอำเภอดำเนินสะดวก

การคมนาคมขนส่ง ถึงแม้ว่าการคมนาคม ในจังหวัดราชบุรี สามารถติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ได้ทั้งทางถนน รถไฟ และเรือก็ตาม แต่การพัฒนาการคมนาคมภายในจังหวัดยังไม่ทั่วถึง สภาพถนนเป็นถนนลูกรัง และ ใช้การไม่ได้ ในฤดูฝน ส่วนการคมนาคมทางน้ำในแม่น้ำแม่กลอง และคลองดำเนินสะดวก จะลดความสำคัญลงเนื่องมาจากการคมนาคมทางบกมีความสำคัญมากขึ้น

6. ในการศึกษาสภาพปัญหาของจังหวัดราชบุรี ได้ทราบถึงปัญหาหลักของจังหวัด ได้แก่ ปัญหาด้านกายภาพ และปัญหาด้านเศรษฐกิจ ประชากรและสังคมและ จากสภาพโครงสร้างของปัญหาทั้งหมด สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาต่าง ๆ ซึ่งพอสรุปได้ว่าปัญหาที่สำคัญของจังหวัดราชบุรี คือ การบุกรุกทำลายป่าผลผลิตทางการเกษตรขยายตัวในระดับต่ำ การขยายพื้นที่เพาะปลูกมากกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อัตราการเพิ่มประชากรสูง ปัญหาการผลิตและการบริหารอุตสาหกรรมต่อเนื่องการเกษตร เป็นต้น ซึ่งสภาพของปัญหาเหล่านี้มีความสำคัญและมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการผลิตของจังหวัด

จากสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของจังหวัดราชบุรี ได้นำเอาลักษณะกิจกรรมดังกล่าวมาประเมินค่า และพิจารณาร่วมกับสภาพปัญหาในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัด เพื่อพิจารณาสภาพการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอพบว่า

พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูง ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ้านโป่ง และอำเภอโพธาราม

พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาปานกลาง ได้แก่ อำเภอดำเนิน-สะดวก อำเภอวัดเพลง อำเภอจอมบึง และอำเภอบางแพ

พื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาต่ำ ได้แก่ อำเภอสวนผึ้ง และอำเภอปากท่อ

7. แนวทางการพัฒนาของจังหวัดราชบุรี ที่ควรพิจารณา ดังนี้
ด้านเศรษฐกิจและการผลิต

1) เน้นความพยายามในการเพิ่มผลผลิตด้วยการใช้ ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ โดยปรับปรุงคุณภาพของ ปัจจัยการผลิตและ ทรัพยากรขั้นพื้นฐานปรับปรุงขบวนการ หรือวิธีการผลิต และเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

2) การพัฒนาและปรับปรุงบริการขั้นพื้นฐาน เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ประสบปัญหาภาวะขาดแคลนน้ำก่อน และปรับปรุงเชื่อมโยงโครงข่ายของถนนในระดับตำบลและหมู่บ้าน

3) การส่งเสริม อุตสาหกรรมต่อเนื่อง ทางการเกษตร อุตสาหกรรมในครัวเรือนและการพัฒนาการท่องเที่ยว

ด้านสังคมและบริการพื้นฐาน

1) เน้นการกระจายบริการทางสังคมไปสู่พื้นที่ที่อยู่รอบนอกชุมชนเมือง ทั้งทางด้านการศึกษา สาธารณสุข ไฟฟ้าและประปา

2) การเตรียมพื้นที่สำหรับการขยายตัวของประชากรในเขตเทศบาล